

კ ვიკრუს მოდელირების ეფექტის პადენის ქლოტის ვბლიზი კრიტიკის ქოქის ნა ობტეკის ოვერქის

3. კერესელიძე, ნ. გურქია

პრი გავოდინამიკის ობტეკის ზატუქლენის ქელ ოსობე ვნიმანის სლედუე ობრატის ნა პოვედენის ვბლიზი ოვერქის ქელა გიდროდინამიკის ქი თერმოდინამიკის ქარაქტისტიკის დვიჟუქის სრედი. ვ ქარსთის, ვოქმოსო რეჟოქე პადენის ქლოტის ვ ოქრესთის კრიტიკის ქოქის ნა ოვერქის ქელა. ქოქის ოქენქა ოქოქი ეფექტის სვიაზის ს ნეპრეოდოქისმის მათემატიკის ოსლოქნენის, სვიაზისმის ს ანალიტიკისქი რეშენის ურავნენის დვიჟენის სრედი. ოდნოქ, პოქსუნი ინფორმაციის ო პოვედენის ქლოტის ვბლიზი ობტეკის ოვერქის მოქოქი პოქლქიქი ს ბეზ ქოქის ოქენქის, ოსი ვოსქოქოვარს კინემატიკისქი პრიბლიჟენის, თ.ე. ოსი სქიტარს ქოქე სქორსქიქი ზადანისმის პრი მოქოქი კოქი ლიბო მოდელი. დქი პოქტვერქენის დანოქი სოობრაქენის რასქოქრის ოდნო ქონკრეტის მოდელი ობტეკის ქლოქი ოვერქის ნეპოქენციისქი ოქალის ოქსიქის ოვერქის სრედი.

ნაქოქი ცილინდრიკისქი სისტემის კოორქინატის რასქოქრის ვ კრიტიკის ქოქი ობტეკის ქლოქი ოვერქის. ოქსი z , ვდოქი კოქორი დვიჟექს სრედი ნა ბესქონექისქი, ნაპრავლენის ვერტიკისქოქი ვერქ ოქ ოვერქის. აქსიისქო-სიმეტრიკის ქოქე სქორსქიქი ზადანის სლედუოქიქი ობრათი

$$V_z = -u_0 \left(1 - e^{-\frac{z}{h}} \right),$$
$$V_r = u_0 \frac{r}{R} e^{-\frac{z}{h}}, \quad (1)$$

გდე u_0 -ქარაქტერის სქორსქიქი ქოქოქი (სქორსქიქი ნა ბესქონექისქი), r -რადიისქი კოორქინატის, h ს R -ქარაქტერის მასქტაბის ობტეკის ვ სოქრესქოქისქი ნაპრავლენის. ოქევიდნო, ქოქი მოდელი (1) იქალისქი მოდიფიკაციის პოპულარის კინემატიკისქი მოდელიქი დქი სქიქის ოქსიქის სრედი, პრიქენენის კოქი ვ ქიქო გავოდინამიკისქი ზადოქიქი, თაკ ს ვ სპეციფიკისქი ზადოქი ობტეკის მაგნიტოსქერიქი ზემის ქლაზმის სოქნექოქი ვერქი [1-3].

დინამიკის ოქალის ოქსიქის სრედი ვ სტაციონარის სქოქი ოქალის ოქალისქი ოქალისქი დვიჟენის ს ნერაქრუქისქიქი

$$\rho \vec{G} = \text{grad} P, \quad (2)$$

$$\left(\vec{V} \text{grad} \ln \rho \right) + \text{div} \vec{V} = 0, \quad (3)$$

გდე $\vec{G} = -\left(\vec{\nabla} \nabla \right) \vec{V}$, ρ -ქლოტის, P -ქოქის დავლენის სრედი.

პრიქერიქი ოპერაციის *rot* კ ურავნენის (2), პოსლე ქოქი ბუდეს მქიქი

$$\left[\vec{G} \operatorname{grad} \ln \rho \right] + \operatorname{rot} \vec{G} = 0. \quad (4)$$

В цилиндрической системе координат уравнение (4) имеет только φ проекцию, которая для поля скоростей (1) имеет вид

$$G_z \frac{\partial}{\partial r} \ln \rho - G_r \frac{\partial}{\partial z} \ln \rho + \frac{\partial G_r}{\partial z} = 0. \quad (5)$$

Вспользуемся обозначением $\operatorname{div} \vec{V} = -\Theta$, после чего из (3) получим

$$V_r \frac{\partial}{\partial r} \ln \rho + V_z \frac{\partial}{\partial z} \ln \rho = \Theta. \quad (6)$$

Исключая $\frac{\partial}{\partial r} \ln \rho$ из (5) при помощи (6), получим уравнение для $\frac{\partial}{\partial z} \ln \rho$

$$\left(V_z + v_r \frac{G_r}{G_z} \right) \frac{\partial}{\partial z} \ln \rho = \Theta + \frac{V_r}{G_z} \frac{\partial G_r}{\partial z}. \quad (7)$$

После определения явного вида G_r , G_z , $\frac{\partial G_z}{\partial z}$ и Θ при помощи модели (1) и введения

новой переменной $t = e^{\frac{z}{h}}$, из (7) получим

$$\ln \frac{\rho}{\rho_0} = \int_0^t \frac{\alpha + \beta t}{\gamma^2 - \delta t + r} dt, \quad (8)$$

где ρ_0 - плотность среды на бесконечном удалении от обтекаемой поверхности ($t = 0$), $\alpha, \beta, \gamma, \delta, \eta$ определяются параметрами течения и переменной r :

$$\begin{aligned} \alpha &= \frac{u_0}{Rh} r + \frac{2u_0}{R} - \frac{u_0}{h}, \\ \beta &= \frac{u_0}{h} - \frac{2u_0}{R^3} r - \frac{2u_0}{R} - \frac{2u_0}{Rh} r, \\ \delta &= \frac{2u_0}{h} + \frac{u_0}{Rh} r, \\ \eta &= \frac{u_0}{h}. \end{aligned} \quad (9)$$

Таким образом, решение уравнения (7) при $\Delta > 0$ будет иметь вид

$$\rho = \rho_0 \left(\frac{\gamma^2 - \delta t + \eta}{\eta} \right)^{\frac{\beta}{2\gamma}} \left(\frac{2\gamma t - \delta - \sqrt{\Delta}}{2\gamma t - \delta + \sqrt{\Delta}} \cdot \frac{\delta - \sqrt{\Delta}}{\delta + \sqrt{\Delta}} \right)^{\frac{1}{\sqrt{\Delta}} \left(\alpha + \frac{\beta \delta}{2\gamma} \right)}, \quad (10)$$

где $\Delta = \delta^2 - 4\delta\eta$.

Анализ выражения (10) показывает, что в критической точке на обтекаемой поверхности плотность равна нулю, как и на некоторой условной поверхности, постепенно отходящей от обтекаемой поверхности и ограничивающей область применимости решения. Расстояние между поверхностью тела и условной поверхностью, соприкасающимися в критической точке, возрастает в радиальном направлении, достигая максимума при $r = R$. Очевидно, что в области между этими поверхностями решение (10) является мнимым и теряет смысл.

Возникновение поверхности, ограничивающей область применимости решения для задачи газодинамического обтекания плоской поверхности, либо затупленного тела, видимо, является общим недостатком, характерным для кинематических моделей типа (1). Например, результат, качественно подобный нашему, получен также и при аналитическом и численном моделировании картины обтекания магнитосферы солнечным ветром [4,5]. В частности, в [4] использовалась известная кинематическая модель Паркера, в которой компоненты скорости линейно зависят от координаты в соответствующем направлении. Очевидно, что о физической достоверности какой либо кинематической модели можно судить лишь по степени адекватности ее результатов с данными наблюдений. Поэтому, особое значение приобретает информация о крупномасштабной структуре течения плазмы солнечного ветра вблизи границы магнитосферы, которое, хоть и подчиняется законам газодинамики, но в значительной степени контролируется также и межпланетным магнитным полем.

литература

1. F.T. Gratton, M.F. Heyn, H.K. Biernat, R.P. Rijnbeek, G.Gnavi. MHD Stagnation Point Flows in the Presence of Resistivity and Viscosity. Journal of Geophys. Res., 1988, Vol 93, № A7, pp.7318-7324.
2. М.И. Пудовкин, В.В. Лебедева. Параметры солнечного ветра в переходной области в модели с магнитным барьером. Геомагнетизм и аерономия, 1987, т. XXXVII, №1, с. 22-27.
3. М.И. Пудовкин, В.С. Семенов. Теория пересоединения и взаимодействие солнечного ветра с магнитосферой Земли. М., Наука, 1985, 124 с.
4. З.А. Кереселидзе, А.Г. Хантадзе. К вопросу моделирования МГД течения плазмы солнечного ветра вблизи магнитосферы Земли. Труды ТГУ, 1988, сер. Физика, т. 282, с. 31-42.
5. В.Г. Пивоваров, Н.В. Еркаев. Взаимодействие солнечного ветра с магнитосферой Земли. Новосибир., Наука, 1978, 107 с.

გარსდენადი ზედაპირის კრიტიკული წერტილის მახლობლად სიმკვრივის ვარდნის ეფექტის მოდელირების საკითხთან დაკავშირებით

ზ. კერესელიძე, ნ. ლურჯაია

რეზიუმე

გამოყენებულია კუმშვადი გარემოს აქსიალურად სიმეტრიული დინების მოდელი, რომელიც ითვალისწინებს დამუხრუჭების ეფექტს ბრტყელი ზედაპირის კრიტიკული

წერტილის მახლობლად. ნაჩვენებია, რომ გარემოში ხდება დაბალი სიმკვრივის ფენის ფორმირება, რომელიც შემოსაზღვრულია ნულოვანი სიმკვრივის მქონე ზედაპირით. ამ უკანასკნელს შეხება გარსდენად ზედაპირთან გააჩნია მხოლოდ კრიტიკულ წერტილში.

About modeling of density decreasing effect near by critical point on the flow round surface

Z. Kereselidze, N. Gurckaia

Abstract

The axial-sum metrical model of compressible medium which to flow into flat surface and take into account the effect of breking near the critical point is used. Is shown that in the medium is formed layer with fall of density, limited by the zero density surface, which comes into contact with flow round surface only in critical point.